

Prof. Dr. Elif Dağlı

Sigara ve Sağlık Ulusal Komitesi (SSUK) Başkanı

Dumansız Türkiye ve Bloomberg Projesinin Katkısı

New York Belediye Başkanı Michael Bloomberg, günde 14 bin kişiyi, yılda beş milyon kişiyi öldüren tütün salgınının, küresel halk sağlığı krizine dönmesini engellemek amacıyla, dünya tütününün üçte ikisini kullanan orta ve düşük gelirli ülkelere yardım etmek için bir insiyatif başlatmıştır. Bloomberg Vakfı, 2006 yılından itibaren tütün kontrolü konusunda yüksek etki gücüne sahip olabilecek girişimleri, geliştiren ve uygulayan projelere, teknik ve mali yardım yapmaktadır. Bloomberg İnsiyatifi kırk ülkede, hükümetlere, devlet ajanslarına, sivil toplum örgütlerine, üniversitelere fon sağlamaktadır. Ülkemizde Sağlık Bakanlığı ve Yeşilay bu fonlardan proje desteği almıştır.

Sigara ve Sağlık Ulusal Komitesi (SSUK) dönem başkanlığı 2007 Aralık ayında daha önce beş yılı aşkın süredir başkanlığı yürüten Türk Tabipleri Birliği'nden Türk Toraks Derneği'ne geçmiştir. Aynı günlerde 4207 sayılı kanun genişletilerek, uzun tartışmalardan sonra Adalet Komisyonundan geçmiş ve meclis genel kuruluna ulaşmıştı. Kanun metni sigara endüstrisinin bütün isteklerini içeriyor, kapalı alanlarda sigara içilen alanlara, "havalandırma" cihazları taktırmak suretiyle izin veriyordu. 12 Aralık 2007'de Ankara Sheraton Otelinde Sayın Başbakan, Sağlık Bakanı, Dünya Sağlık Örgütü temsilcileri, TBMM Sağlık Komisyonu Başkanı ve Türk Toraks Derneği Genel Başkanı'nın katıldığı bir panel ile Ulusal Tütün Kontrol Programı lansmanı yapılıyordu. Toplantıda Sayın Başbakan kapalı alanlarda sigarayı yasaklayan kanunun çok kapsamlı ve sağlığı koruyacak şekilde çıktığını müjdeliyordu. Konuşmasını bitirdikten sonra kendisini kutlayarak kanunun maalesef amacına yönelik bir metin içermediğini söylediğimizde ise derhal düzeltilmesi talimatını veriyordu. Aralık 2007'de bayramla birleşen yılbaşı tatilinde konuyla ilgili bütün arkadaşlar ile kanun metnini çalışıyorduk. 3 Ocak 2008 tarihinde TBMM, Sağlık Bakanı'nin hiç ayrılmadan her aşamasını kontrol ettiği, Başbakanın, endüstri güdümlü araya sokulmaya çalışılan başka kanun tartışmalarını durdurduğu bir süreçten sonra, % 100 dumansız bir Türkiye için yasayı onaylıyordu. Sayın Cumhurbaşkanı'nın 19 Ocak 2008'de imzaladığı yasa ile 19 Mayıs

2008'den itibaren ikram sektörü dışında kapalı alanlarda sigara içilmeyecekti.

Meclis Adalet Komisyonuna davet edilen sigara firmalarının tavrından, uygulaması 18 ay ertelenmiş ikram sektörünün beklentilerinden, işimizin kolay olmayacağını anlamıştık. Karşımızda devasa bir endüstri, kolay lokma sandığı Türkiye ve bağlantılı olarak Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Orta Asya'dan hiç elini çekmeyi düşünmüyordu. Literatürde yazılanlar gibi bizde de ikram endüstrisinden muhalifler ve dostlar edindikleri görülmekteydi. Savaşa hazırlanıyorduk. O sırada Bloomberg Proje başvuruları için Ankara'da bir toplantı yapılıyor ve başvurular isteniyordu. Sigara ve Sağlık Ulusal Komitesi 30 Sivil Toplum Örgütü ağıydı ve Devlet kurumları temsilcilikleri de bileşenleri arasındaydı. Bloomberg fonu görev ağlarına daha kolay destek veriyordu. Başvurmanın tam zamanıydı.

Endüstri diğer ülkelerde benzeri kanunları nasıl engellemiş, nasıl davalar açmış, nasıl ihlalleri kolaylaştırmış inceledik. Biz de en azından literatürde olanların cereyan edeceğini hesaplayarak, nasıl karşı koyarız planladık. Savaşın medya ve hukuk sahalarında kızışacağını öngörerek, "Sigarasız kapalı alanlar kanununa medya ve hukuk desteği sağlamak" amacıyla proje başvurusunda bulunduk. Sağlık Bakanlığı konuyla ilgili halk eğitimi kampanyası ve filmler, Yeşilay, radyo ve TV spotları hazırlıyordu. Bizim konumuz diğer projelerle örtüşmüyor ve sivil toplumun ön saflarda düşmanla yüzyüze kalacağı alanı içeriyordu. Projemiz kabul edildiğinde çok heyecanlanmıştık ama henüz başımıza geleceklerden haberdar değildik. Fala bakar gibi olacağını öngörerek projeyi yazarken, bu kadar iyi falcı olduğumuzu, endüstrinin bizden önceki ülkelerde çok daha insafli ve saygılı olduğunu, uyanık ve uyku halindeki yaşamımızın önemli bir kısmının proje ile geçeceğini bilmiyorduk. Aralık 2008'de projemiz resmen başladı.

İkram endüstrisinde karşı ayaklanmaların çıkacağı aşikardı. Bunların büyük bir kısmı endüstri aracılığıyla yayılan iflas senaryolarına dayanmaktaydı. Endüstrinin Amerika Birleşik Devletleri'nde bile olmayan restoran dernekleri adına gaze-

te ilanı vererek yasayı protesto ettiğini biliyorduk. New York Belediye Başkanı Bloomberg 2002 yılında sigarasız kapalı alanları ilan ettiğinde o da az çekmemişti endüstri dostu restoran sahiplerinden, hatta Berlin 2008 ERS kongresinde de olanları anlatmıştı. Kendisi ile konuştuğumuzda “çok saldıracaklar, korkmayın” demişti.

İlk olarak lokantacılar, pastacılar, kebabçılar federasyonu ile toplantı yapmaya karar verdik. İllerden gelen şube başkanlarını iki ayrı toplantıda Ankara’da ağırlayacaktık. Proje asistanımız Efza Evrengil günlerce çalıştıktan sonra bazısı yufkacı, bazısı leblebici olan oda başkanlarını Ankara’ya topladı. Sigara üzerine çatal – bıçak ile çarpı yapılmış bir logomuz vardı. Dumansız ikram sloganları ile salonu donattık. Yaka rozetleri ve tabak altlıkları hazırladık.

Proje koordinatörümüz Özen Aşut, Nazmi Bilir, Dilek Aslan, Hilal Özecebe, Turgut Kazan, Osman Örsel, Sema Canabakan, Şule Akçay, Birol Kılış, Murat Tuncer ‘in konuşmacı olarak katıldığı bu iki toplantı oldukça olaylı geçti. Mart 2008’de kanunun asla işlemeceği, geri çekileceği, yemeğin sigarasız olamayacağı inancı çok yaygındı. Lokantacılar “hoşgeldiniz” diyen bir kadına “ne diye bizi çağırdınız” diye ayaklanarak bağırma adeta mesleki onurları olarak görüyorlardı. Toplantılarda arbede çok ilerleyince “vazgeçelim mi” şeklinde düşündüğümüz bile oldu. Ancak akşama doğru yavaş yavaş sakinleşiliyor, çözüm üretmeye, uyumu nasıl sağlayacaklarını düşünmeye başlıyorlardı. Bu toplantılar bize sarfedilen enerjinin asla boşa gitmediğini öğretiyordu, kahvehaneciler ayaklanmayı birlikte sürdürmek istediklerinde lokantacılar reddediyorlardı.

Lokantacılar Federasyonu Toplantısı

Değişik ikram sektör temsilcileri, denetim ekipleri, emniyet güçleri ile toplantılar devam ediyordu. İzmir’de başarılar kazanmış Oğuz Kılınç, Füsun Yıldız, Pınar Pazarlı ve ekiplerini diğer illerde yardıma çağırıyorduk. Denizli, Aydın, İzmir, Sakarya, Edirne, Gaziantep, Elazığ, Erzurum, Eskişehir illerinde Vali, Rektör, İl Sağlık, Emniyet ve Milli Eğitim müdürleri ile toplantılar ve basın çalışmaları yapıyorduk.

Denizli İli Toplantısı

İstanbul Emniyet ve Sağlık Ekipleri Eğitimi

Basına, endüstrinin ulaştırdığı yanlış bilgileri engellemek için daha önce, daha çok ve değişik kaynaklardan bilimsel veri ve görüş ulaştırıyorduk. Haftada bir basın bülteni, dış kaynaklı haber çalışması yapıyorduk. Projenin ilk yılı dolmadan, 12 basın toplantısı, 28 köşe yazarı görüşmesi, 32 TV programı, 3 sağlık ve eğitim muhabirleri toplantısı yapılmış oluyordu.

Mayıs 2009’da restoran, kahvehanelerin sigarasız olmasına iki ay kala Sağlık Bakanı ikram endüstrisi temsilcileri ile Ankara’da bir toplantı yapıyor ve bizleri de davet ediyordu. İkrım sektörü temsilcileri sigara endüstrisinin bütün argümanlarını sıralıyor ve yasaya uymayacaklarını dile getiri-

yorlardı. Projemizin hazırladığı kitapçığı dağıtarak onların yanlış savlarının hepsine cevap vermiş oluyorduk.

Haziran 2009 son derece sessiz geçiyor, Bakanlığın tv de başlaması gereken spotları bir türlü başlamıyordu. Yasadan geri adım atılacağı izlenimleri doğmaya başlamıştı. Bizim projemiz TV spotlarını kapsamıyordu. O sırada THY uçaklarına reklam vererek kanun 19 Temmuz'da yürürlüğe girecek mesajını vermek istedik.

19 Temmuz'dan sonra uyum sağlama çalışmaları , sigara içme vergisi, havalandırma satılacağı haberleri yayan endüstri kaynaklarına karşı mücadele devam etti.

Hukuk zemininde mağdur duruma düşen denetim ekiplerine destek sağlandı. Taraf olarak endüstrinin yasayı durdurma çabalarına müdahil olundu. İhlaller ile ilgili başvurularda bulunuldu. Endüstri Türkiye'den kolay vazgemeyecek gibi görünüyor, savaşımız daha epey uzun süreceğe benziyor.

Uçaklara Verilen Reklam

Projemizin başından itibaren desteğini esirgemeyen Türk Toraks Derneği Yönetim Kurulu'na ve çalışanlarına yürekten teşekkürlerimizi sunuyor ve devam edecek mücadelemizde yanımızda yer almalarını rica ediyoruz.

www.yearofthelung.org